

Всеукраїнська наукова конференція

«Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень»

29 квітня 2025 року
М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України
Науково-дослідного інституту козацтва при Інституті
історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський національний художній музей

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2025

Рекомендовано до друку кафедрою історії України
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 18 червня 2025 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 17 від 26 червня 2025 р.

Редакційна колегія:

К.і. н., доцент Сєкерська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Яковлєва Д. Є. (Одеса) –
відповідальний секретар

Д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)

Д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкерської. Одеса, 2025. 250 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної
історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та
археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та
здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній
конференції «**Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень**»,
яка відбулася **29 квітня 2025 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх,
хто цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти: д. і. н., професор Гончарук Т. Г.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ОБРАЗИ АРКАДІЇ: ВІД УТОПІЧНОЇ ДО УРБАНІСТИЧНОЇ <i>Маціборко Євгеній, Водько Владислав</i>	158
УНІВЕРСАЛИ ГЕТЬМАНА ІВАНА ВИГОВСЬКОГО, ЯК ДЖЕРЕЛО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН З ДУХОВЕНСТВОМ <i>Мірошніков Ярослав, Бачинська Олена</i>	167
ВІЙНИ СКІФІВ В ОПИСІ АНТИЧНИХ АВТОРІВ: ХРОНОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД <i>Мунтян Вадим, Бруяко Ігор</i>	179
РОЗБУДОВА РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ОДЕСІ В ХІХ СТОЛІТТІ <i>Огир Олександра, Діанова Наталія</i>	187
РОЛЬ ЖІНОК У МЕЦЕНАТСТВІ ЗА ЧАСІВ КНЯЖОЇ ДОБИ <i>Островська Валерія, Сітарчук Роман</i>	196
ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ЕЛІТИ В ОДЕСІ В ПЕРІОД НЕПу: ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА ТА КУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ <i>Павлов Роман, Савченко Віктор</i>	202
УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В КАНАДІ <i>Рябоконь Дарія, Савченко Віктор</i>	208
ЛІТЕРАТУРНО – МИСТЕЦЬКІ ОСЕРЕДКИ ОДЕСИ В 1920 – Х РОКАХ: ВІД «ГАРТУ» ДО «ВАПЛІТЕ» <i>Солодка Марія, Савченко Віктор</i>	215
ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК КУОРТУ СЕРГІЇВКА, ЙОГО РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ <i>Теплякова Єлизавета, Водько Владислав</i>	221
ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЕТНОГРАФА МИКОЛИ МАРКЕВИЧА <i>Торубара Вікторія, Шаповал Лариса</i>	230
НІМЕЦЬКІ КОЛОНІСТИ НА ТЕРЕНАХ ОДЕЩИНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХVІІІ-ХІХ СТ. <i>Федотов Нікіта, Водько Владислав</i>	235

Мірошніков Ярослав, здобувач першого
рівня вищої освіти спеціальності 032
Історія та археологія

Бачинська Олена, д. і. н., професорка,
завідувачка кафедри історії України та
спеціальних історичних дисциплін
Одеський національний університет імені
І. І. Мечникова

м. Одеса

УДК 94(477)"17":349.4

УНІВЕРСАЛИ ГЕТЬМАНА ІВАНА ВИГОВСЬКОГО, ЯК ДЖЕРЕЛО РЕГУЛЮВАННЯ ПОЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН З ДУХОВЕНСТВОМ

Анотація. У статті проаналізовано універсали гетьмана Івана Виговського як джерело, що регулювало поземельні відносини в середині XVII ст. Та наведено статистичний аналіз змісту цих актів, їхньої кількості, адресатів і тематичних пріоритетів.

Ключові слова: гетьман Іван Виговський, універсали, поземельні відносини, Гетьманщина, духовенство.

Гетьман Іван Виговський – одна з ключових постатей в історії українського державотворення середини XVII століття. Він був талановитим військовим і дипломатом, який після смерті Богдана Хмельницького очолив Українську козацьку державу. Його правління (1657–1659) припало на надзвичайно складний і суперечливий період, коли Україна опинилася в епіцентрі боротьби між Річчю Посполитою та Московським царством. Універсали Івана Виговського – це офіційні документи, які гетьман видавав під час свого правління для регулювання політичних, військових, соціальних і господарських справ у козацькій державі. Універсали стосувалися різних сфер життя: зокрема, підтверджували або надавали права і привілеї старшині, містам, монастирям та іншим верствам населення. Часто в них йшлося про захист прав козацтва,

організацію збору податків, мобілізацію війська, обмеження свавілля місцевих урядовців, а також про налагодження господарства. Серед збережених універсалів домінує тематика, пов'язана з господарською діяльністю, насамперед із землеволодінням і його правовим статусом. Після Національно-визвольної війни, ще за гетьманства Богдана Хмельницького, розпочався перерозподіл земель у зв'язку з тим, що більшість шляхти залишила свої маєтки. Передача та підтвердження прав на землю тривали й за правління Івана Виговського. Для гетьмана прагнення впорядкувати земельні відносини та закріпити права власності було важливим засобом забезпечення лояльності з боку духовних і світських еліт. Взаємодія Івана Виговського з духовенством посідала чільне місце в його політиці. Це чітко простежується в універсалах, виданих під час його гетьманування, де значна частина підтверджень прав на землю надається саме монастирям або окремим служителям церкви. У зв'язку з цим вважаю за доцільне детально розглянути зміст універсалів, щоб краще зрозуміти характер і глибину цих взаємин.

Один із перших універсалів гетьмана Івана Виговського був виданий з метою законодавчого врегулювання поземельних відносин щодо Лубенського Мгарського монастиря. Цей монастир відіграв важливу роль у козацькому середовищі. Він був заснований у 1619 р. на кошти Раїни Вишневецької та побудован Ісаєю Копинським [2, с. 526]. За гетьманування Богдана Хмельницького цьому монастирю було надано шість універсалів, що стосувалися врегулювання поземельних відносин. У цих універсалах Богдан Хмельницький підтвердив право на поля та сіножаті, надані ще засновницею монастиря. Також було надано села Ольшанка, Луки та Хитиці, а біля села Тишки — поля та сіножаті, на яких монастир збудував свій млин. Крім того, монастирю було передано землі бернардинців [1, с. 132, 160, 167, 196, 236, 237]. Гетьман Іван Виговський, подібно до Богдана Хмельницького, дарував монастирям угоддя та землю. У 1657–1659 роках він неодноразово видавав подібні за змістом накази, якими підтверджував права монастирів на озера Чигирин-Дубрівські. Перший з таких універсалів було видано 27 серпня 1657 року в

Чигирині. Цим документом Іван Виговський надавав Лубенському Мгарському монастиреві право володіти зазначеними озерами [5, с. 51-52]. Ймовірно, перший універсал так і не був офіційно оприлюднений, адже вже наступного року, 16 квітня 1658 року в Чигирині, з'явився змістово подібний документ, яким Іван Виговський підтвердив право Лубенського Мгарського монастиря на володіння низкою озер — Сулище, Білозір'я, Піщане, Глушець, Плетенища та Білеве [6, с. 72]. Озера Чигирин-Дубрівські згадуються ще у двох універсалах. У першому з них — датованому 19 березня 1658 року та виданому в Чигирині — гетьман підтверджував право монастиря на володіння озерами, стадами і так званими Чигирин-Дубровськими уходами [7, с. 68]. У другому документі, виданому 15 серпня 1659 року, йшлося про повторне підтвердження прав на Чигирин-Дубрівські стани й озера, через випадки самовільного та незаконного захоплення ставів місцевими міщанами [8, с. 97]. Лубенський Мгарський монастир згадується і в подальших документах Івана Виговського. Так, 12 квітня 1658 року в Чигирині було видано універсал, яким гетьман надав монастирю право користування Ксендзівським лісом, луками та перевозами на Лисій горі [9, с. 71]. Цим документом він заборонив козакам і місцевим жителям використовувати зазначені угіддя без дозволу монастиря, задовольняючи тим самим його клопотання. Однак лубенський полковник проігнорував цей наказ і не допустив ченців до володіння Ксендзівською лукою, яка здавна належала монастирю. У відповідь Іван Виговський 18 липня 1658 року в Чигирині видав новий наказ, у якому застеріг полковника від подальших порушень. Гетьман попередив, що в разі непокори той понесе військове покарання [10, с. 82]. Пізніше Іван Виговський видав ще два універсали для Мгарського монастиря, які мали однакову назву та зміст. Однак другий документ містив більш розширений виклад прав і привілеїв монастиря. Перший універсал був виданий 20 серпня 1658 року в таборі на Снітинці і підтверджував права монастиря на село В'язівець. Другий універсал, датований 29 вересня 1658 року, було видано в таборі під Зінковом і також стосувався села В'язівець, однак містив додаткові деталі й уточнення прав обителі [11, с. 84; 12, с. 87]. Далі

Іван Виговський видав ще два універсали у зв'язку з великими руйнуваннями та збитками, які Мгарський монастир зазнав внаслідок нападів ворогів. Як компенсацію за ці втрати монастирю Іван Виговський передав «Вовчанські млини» за першим універсалом у листопаді 1658 року, а за другим, у січні 1659 року — млин у Лубнах на річці Сулі, на Лубенській греблі, під назвою «Проціковський млин», разом із прилеглими угіддями та прибутками [13, с. 89; 14, с. 90].

Наприклад, ці універсали є єдиними збереженими документальними свідченнями надання Іваном Виговським земель, зокрема монастирських угідь, служителям церкви. Одним із таких є універсал від 29 серпня 1657 року в Чигирині, яким гетьман надавав чернігівському єпископу Лазарю Барановичу Новгород-Сіверського Спасо-Преображенського монастиря з усіма його маєтностями [15, с. 52-53]. Інший універсал, виданий 16 червня 1658 року в Чигирині, стосується надання Івану Стецькому села Смолягів [16, с. 77]. У цьому документі гетьман звертається до Стецького як до «святого», що є рідкісним вживанням такого звертання в світських актах. Це свідчить про духовний сан Івана Стецького — він був священнослужителем [3, с. 281].

Чернігівський П'ятницький жіночий монастир згадується в універсалах двічі. Перший раз, коли гетьман підтвердив монастирю право на три хутора: Мохнатин, Янковці та Кашолку, надані колишнім чернігівським полковником Іваном Аврамовичем [17, с. 63]. Другий раз це сталося 17 червня 1658 року, коли Іван Виговський видав універсал про передачу частини млина, що знаходився на річці Білоус біля хутора монастиря, у володіння ігумені Анастасії Бобурчанки [18, с. 78].

Козелецький Троїцький монастир згадується в земельних універсалах також два рази. Перший раз, коли Іван Виговський видав універсал 27 червня 1658 року в Чигирині, яким підтверджував права монастиря на селище Борки. Раніше село вже належало монастирю, а тепер його права були поновлені та підтверджені [19, с. 80]. Другий раз універсал був виданий 28 травня 1659 року в таборі під Таманню. Цей універсал надавав право побудувати млин на вільній греблі на річці Карачі біля міста

Козельця отцю Григорію Василевичу, протоіерею козацькому. Будівництво млину мало здійснюватися за кошти монастиря [20, с. 95].

Київський Микільський Пустинний монастир згадується як адресат в універсалах три рази. Всі три універсали містять підтвердження прав та привілеїв, наданих Богданом Хмельницьким та польською короною. Перший універсал був виданий 5 квітня 1658 року в Чигирині, коли Іван Виговський підтвердив право монастиря на володіння маєтностями, землями, угіддями, наданими обителі від польських королів і придбаними у різних осіб. Цим універсалом було закріплено право на користування землями в місцевості Плоске, перевіз Максимовицький Піщаний, а також прилеглі заплави та водойми поблизу Дніпра [21, с. 70]. Другий універсал був виданий 22 червня 1658 року в Чигирині і підтверджував права монастиря на Максимівку і Городище [22, с. 79]. Третій універсал був виданий у серпні 1658 року в Кієкрині, і в ньому було підтверджено права монастиря на маєтки біля села Кононча, біля містечка Михайлівка, три ставки, а також значні земельні угіддя, що включали ліси, болота, сінокоси, поля, городи та пасовища в таких місцевостях: Росохач, Білозірка, Хрестителів, Підцаревич, Лисянка, Заловнове. Крім того, монастирю було надано право володіти млинами та хуторами, а також отримувати податки й прибутки від торговельної та ремісничої діяльності місцевого населення [23, с. 85].

Прилуцький Густинський монастир отримав підтверджувальний універсал 1 квітня 1658 року в Чигирині, яким Іван Виговський підтвердив за монастирем право на Вовчі озера, що знаходяться в містечку Потоки [24, с. 70]. Згодом, 11 лютого 1659 року в таборі у Сорочинцях, був виданий другий універсал, який підтверджував права монастиря, надані ще минулого року, зокрема на вилов риби в ставку, відомому як «Вовчі Острови», а також у річці Дніпро. Універсалом було підтверджено право на безперешкодний вилов риби в річках і ставках [25, с. 92].

Інші монастирі також отримували земельні ділянки від гетьмана Івана Виговського: Так, 5 жовтня 1657 року в Корсуні він видав універсал, яким надав Ніжинському Різдва Богородиці

монастиреві у володіння містечко Салтикова Дівиця разом із селами, що до нього належали, а також перевозом на річці Десна й озерами [26, с. 56].; 17 жовтня 1657 року в Києві Іван Виговський видав універсал, згідно з яким Межигірський монастир отримав у володіння Вишгород із прилеглими селами. Це рішення можна розглядати як спробу гетьмана надати допомогу монастирю, що занепав унаслідок Литовської війни 1651 року. Тоді війська Януша Радзивілла розграбували та спалили Київ, що негативно позначилося й на монастирській громаді [28, с. 57].; 30 січня 1658 року в Чигирині Виговський видав універсал, яким Глухівському Петропавлівському монастирю було надано у володіння села Холопки і Баничі, а також млин Стрільницький на річці Клевень. Цим документом гетьман надав підтримку ігумену монастиря отцю Уриїлу Івановичу, який перебував у складному становищі [29, с. 64-65]; 14 квітня 1658 року в Чигирині було видано універсал Київському Видубицькому монастиреві, яким підтверджувалося його право на володіння озером Глушець [27, с. 72].; 12 липня 1658 року в Чигирині було ухвалено ще один універсал, що стосувався Канівського монастиря. Він передбачав надання монастиреві слободи Богородичної та дозволяв її заснування. Отець Ієв Заночковський отримав право селити там людей і надавати їм землі для користування [30, с. 82]; 16 листопада 1658 року в Чигирині Іван Виговський підтвердив права Батуринського Крупицького Миколаївського монастиря на володіння грунтами. Це рішення було прийнято у відповідь на випадки самовільного використання лісів і угідь, що належали монастирю, хоча раніше ці права вже закріплював універсал Богдана Хмельницького. Новий документ забороняв будь-яке користування монастирськими землями, луками та озерами або вирубку лісів без відповідного дозволу [31, с. 87].

Серед універсалів, адресованих монастирям, були й підроблені. Один із таких випадків – універсал від 22 жовтня 1657 року, виданий нібито в Чигирині, яким Омбиському монастиреві підтверджувалось право володіння селами Омбиш та Лосинівка [32, с. 59-60]. Однак достеменно відомо, що на той момент Іван

Виговський перебував у Києві, що ставить під сумнів справжність цього документа.

Отже, аналіз опублікованих і відомих універсалів дозволив визначити ставлення гетьмана до найбільших монастирів Гетьманщини. Дослідження показало, що з 40 універсалів гетьмана, які стосуються регулювання поземельних відносин, 28 були адресовані монастирям та духовенству, що становить 70%. Серед 12 монастирів, згаданих в універсалах гетьмана Івана Виговського, найбільше привілеїв отримав Лубенський Мгарський монастир — 10 універсалів, тобто чверть від загальної кількості земельних універсалів. На відміну від старшини та шляхти, яким здебільшого лише підтверджували раніше надані землі, монастирям надавали нові володіння. Загалом можна сказати, що гетьман Іван Виговський продовжував політику свого попередника, підтримуючи традицію шанування духовенства та залучення його до власної політичної підтримки.

Список використаних джерел

1. Універсали Богдана Хмельницького. 1648—1657 / Національна академія наук України, Інститут історії України; упорядники І. Крип'якевич, І. Бутич; редакційна колегія В. Смолій та ін. Київ : Альтернативи, 1998. С. 132, 160, 167, 196, 236, 237.
2. Полтавщина : енцикл. довід. / за ред. А. В. Кудрицького; "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана. Київ: "Укр. енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 1992. С. 526-527.
3. Кривошея В. Українське козацтво в національній пам'яті. Чернігівський полк: монографія : у 2 т. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. Т. I. 516 с.
4. Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття : причини і початок Руїни : [монографія]. Київ: Основи, 1998. 447 с.
5. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на озера Чигирин-Дубрівські. 1657, серпня 27. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687) / Матеріали до*

українського дипломатарію. Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С.Грушевського. Наукове товариство імені Шевченка. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Київ–Львів. № 6. С. 51-52.

6. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на озера Сулище, Білозір'я, Піщане, Глушець, Плетенища і Білеве. 1658, квітня 16. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 33. С. 72-73.
7. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на озера, стани і Чигирин-Дубровські уходи. 1658, березня 19. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 27. С. 68.
8. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на Чигирин-Дубрівські стани й озера. 1659, серпня 15. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 66. С. 97.
9. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на Ксендзівські ліс і луки. 1658, квітня 12. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 31. С. 71.
10. Наказ Івана Виговського про заборону перешкоджати Лубенському Мгарському монастиреві володіти Ксендзівською лукою. 1658, липня 18. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 46-47. С. 82-83.
11. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на село В'язівець. 1658, серпня 20. Табір на Снітинці. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 50. С. 84 – 85.
12. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на село В'язівець. 1658, вересня 29. Табір під Зінковим. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 53. С. 87.

13. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на Вовчанські млини. 1658, листопад. Ржищів. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). № 57. С. 89.*
14. Універсал Івана Виговського Лубенському Мгарському монастиреві на млин на Лубенській греблі. 1659, січня 26. Табір в Угурінці. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). № 58. С. 90.*
15. Універсал Івана Виговського про надання чернігівському єпископу Лазарю Барановичу Новгород-Сіверського Спасопреображенського монастиря з усіма його маєтностями. 1657, серпня 29. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). № 7. С. 52-53.*
16. Універсал Івана Виговського Іванові Стецькому на село Смолягів. 1658, червня 16. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). № 39. С. 77-78.*
17. Універсал Івана Виговського про підтвердження прав Чернігівського П'ятницького жіночого монастиря на маєтки, надані колишнім чернігівським полковником Іваном Аврамовичем. 1657, листопада 19. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). № 20. С. 63.*
18. Універсал Івана Виговського про надання Чернігівському П'ятницькому монастиреві частини у млині при хуторах тієї ж обителі на річці Білоус. 1658, червня 17. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). № 40. С. 78.*
19. Універсал Івана Виговського про надання Козелецькому Троїцькому монастиреві селища Борки. 1658, червня 27. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). № 42-43. С. 80.*
20. Універсал Івана Виговського Козелецькому монастиреві на побудову млинка на вільній греблі. 1659, травня 28. Табір під

- Таманню. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 64. С. 95-96
21. Підтверджувальний універсал Івана Виговського Київському Микільському Пустинному монастиреві на володіння маєтностями, землями, угіддями, наданими обителі від польських королів і придбані у різних осіб. 1658, квітня 5. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 30. С. 70-71.
22. Універсал Івана Виговського Київському Пустинному Миколаївському монастиреві на Максимівку і Городище. 1658, червня 22. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 41. С. 79.
23. Універсал Івана Виговського Київському Пустинному Миколаївському монастиреві про підтвердження володіння маєтками. 1658, серпень. Кієщина. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 51. С. 85.
24. Універсал Івана Виговського Прилуцькому Густинському монастиреві про підтвердження за ним Вовчих озер, що в містечку Потоки. 1658, квітня 1. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 29. С. 70.
25. Універсал Івана Виговського Прилуцькому Густинському монастиреві про підтвердження минулорічного надання і про безперешкодний вилов риби в річках і ставках. 1659, лютого 11. Табір у Сорочинцях. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 60. С. 92-93
26. Універсал Івана Виговського Ніжинському Різдва Богородиці монастиреві на містечко Салтикову Дівичю з селами, до нього належними, перевозом на річці Десна й озерами. 1657, жовтня 5. Корсунь. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 11. С. 56.
27. Універсал Івана Виговського Київському Видубицькому монастиреві про підтвердження права на володіння озером

- Глушець. 1658, квітня 14. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 32. С. 72.
28. Універсал Івана Виговського Межигірському монастиреві на Вишгород з селами. 1657, жовтня 17. Київ. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 13. С. 57.
29. Універсал Івана Виговського про надання Глухівському Петропавлівському монастирю сс. Холопки і Баничі з млином на р. Клевень. 1658, січня 30. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 22. С. 64-65.
30. Універсал Івана Виговського Канівському монастиреві на слободу Богородичну і дозволом селити людей. 1658, липня 12. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 45. С. 82.
31. Універсал Івана Виговського Батуринському Крупицькому Миколаївському монастиреві з підтвердженням прав на володіння ґрунтами. 1658, листопада 16. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 54. С. 87-88.
32. Універсал Івана Виговського Омбиському монастиреві про підтвердження права володіння селами Омбиш та Лосинівка. 1657, жовтня 22. Чигирин. *Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687)*. № 15. С.59-60.

Miroshnikov Yaroslav, a first-level of higher education student, majoring in 032 History and archeology

Bachynska Olena, Doctor of Historical Sciences, Professor of the Department of History of Ukraine, Head of the Department of History of Ukraine and Special Historical Disciplines
Odesa I. I. Mechnikov National University

**HETMAN IVAN VYHOVSKY'S UNIVERSALS AS A SOURCE OF
REGULATION OF LAND RELATIONS WITH THE CLERGY**

Abstract. *The article analyses the universals of Hetman Ivan Vyhovsky as a source that regulated land relations in the middle of the seventeenth century. The statistical analysis of the content of these acts, their number, addressees and thematic priorities is presented.*

Key words: *Hetman Ivan Vyhovsky, universals, land relations, Hetmanate, clergy.*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Сєкерської. Одеса, 2025. 250 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції **«Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень»**, яка відбулася **29 квітня 2025 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Яковлєва Д. Є.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.